

SUDJELOVANJE OS RH U MEĐUNARODNIM VOJNIM MISIJAMA – STAJALIŠTA HRVATSKE JAVNOSTI I ČASNIKA OS RH

Dario MATIKA

Institut za istraživanje i razvoj obrambenih sustava MORH-a, Zagreb

UDK: 316.654(497.5):355.357(=1.497.5)

Izvorni znanstveni rad

Primljeno: 19. 2. 2009.

U radu se usporedno iznose i analiziraju rezultati anketnih istraživanja stajališta hrvatske javnosti i časnika OS RH o sudjelovanju OS RH u međunarodnim vojnim misijama, provedenih 2008. godine. Rezultati pokazuju da sudjelovanje OS RH u međunarodnim vojnim misijama uživa potporu relativne većine građana kada je riječ o misijama u institucionalnom okviru UN-a i NATO-a, a takvu potporu javnost ne bi iskazala sudjelovanju u savezničkim koalicijama izvan UN-a i/ili NATO-a. Sudjelovanje OS RH u međunarodnim misijama pod zapovjedništvom UN-a ili NATO-a uživa i potporu znatne većine časnika, a slično stajalištima javnosti, gotovo dvije trećine časnika ne bi odobrilo sudjelovanje u savezničkim koalicijama izvan UN-a i/ili NATO-a. U odnosu na tip misija i zadaća OS RH u međunarodnom kontekstu, javnost pruža znatnu potporu sudjelovanju u neborbenim humanitarnim i mirovnim operacijama, dok je oko sudjelovanja u operacijama nametanja mira podijeljena. Visoku razinu potpore među časnicima uživa sudjelovanje u humanitarnim operacijama, a slično raspoloženju javnosti, i časnici su podijeljeni oko sudjelovanja u operacijama nametanja mira. Dosadašnje sudjelovanje OS RH u međunarodnim misijama natpolovična većina građana procjenjuje uspješnim, a takvu ocjenu dijeli i više od tri četvrtine časnika. U cjelini, rezultati istraživanja upućuju na razmjerno visok stupanj podudarnosti stajališta hrvatske javnosti i časnika prema sudjelovanju OS RH u međunarodnim vojnim misijama.

Ključne riječi: Oružane snage Republike Hrvatske, međunarodne vojne misije, javnost, časnici OS RH

Dario Matika, Institut za istraživanje i razvoj obrambenih sustava MORH-a, Ilica 256b, objekt 36, 10 000 Zagreb, Hrvatska.
E-mail: dario.matika@morh.hr

UVOD

Sudjelovanje Oružanih snaga Republike Hrvatske (OS RH) u međunarodnim vojnim misijama (operacijama) kao odgovor na krizu u inozemstvu poblizje je definirano u temeljnim razvojnim dokumentima – Strateškom pregledu obrane (SPO, 2005.) i Dugoročnom planu razvoja OS RH 2006. – 2015. (DPR, 2006.). Sudjelovanje u operacijama kao odgovor na krize u inozemstvu određeno je Strateškim pregledom obrane (SPO, 2005., 15-16) kao jedna od misija i zadaća OS RH prema kojoj će se usmjeravati razvoj vojnih sposobnosti. Sudjelovanje u operacijama kao odgovor na krize u inozemstvu obuhvaća mirovne operacije (operacije potpore miru, operacije održavanja mira, operacije nametanja mira i druge operacije odgovora na krize) te humanitarne operacije (operacije traženja i spašavanja, operacije pružanja pomoći u katastrofama, operacije razminiranja, uklanjanje posljedica radioloških, kemijskih i bioloških akcidenata te medicinska evakuacija i zbrinjavanje) (SPO, 2005., 45-46). Dugoročnim planom razvoja OS RH 2006. – 2015. predviđeno je postupno povećavanje sudjelovanja OS RH u međunarodnim operacijama – od 2006. do 2010. glavna nastojanja usmjerena su prema postupnom povećanju doprinosa OS RH zajedničkim operacijama kao odgovor na krize u inozemstvu, prije svega u okviru UN-a, NATO-a, EU-a, a od 2011. do 2015. cilj je održavati dostignutu kvantitativnu razinu sudjelovanja OS RH u međunarodnim vojnim operacijama, uz istodobno proširivanje spektra operacija u kojima će OS RH moći sudjelovati (DPR, 2006., 65-66).

Republika Hrvatska je početkom 2009. godine sudjelovala u 14 mirovnih misija UN-a, od čega u 12 sudjeluju pripadnici OS RH (sa 133 pripadnika). Među 117 država davateljica mirovnog osoblja Republika Hrvatska trenutačno zauzima 57. mjesto na UN-ovoj listi doprinosa mirovnim operacijama. Svoje prvo sudjelovanje u mirovnoj misiji UN-a Republika Hrvatska otpočela je 1999. godine upućivanjem 10 pripadnika Oružanih snaga RH u mirovnu misiju u Sierra Leone (UNAMSIL) u svojstvu mirovnih promatrača. Osim u mirovnim misijama UN-a, u veljači 2003. sudjelovanjem voda Vojne policije u misiji ISAF-a u Afganistanu Republika Hrvatska otpočela je svoj angažman i u NATO-ovim misijama (SMOS, 2009.).

PROVEDBA ISTRAŽIVANJA, METODA, UZORCI I OBRADBA REZULTATA

U ovome se radu usporedno iznose i analiziraju rezultati istraživanja stajališta hrvatske javnosti i časnika OS RH prema sudjelovanju OS RH u međunarodnim vojnim misijama, provedenog 2008. godine u sklopu ostvarivanja projekta "Hrvatska vojska – hrvatsko društvo".¹ Istraživanjem su obuhva-

ćena stajališta hrvatske javnosti i časnika OS RH o sudjelovanju OS RH u međunarodnim vojnim misijama s obzirom na tip zapovjedništva (institucionalni okvir), stajališta o prihvatljivosti pojedinih tipova vojnih zadaća/misija u međunarodnom kontekstu te procjene uspješnosti dosadašnjega sudjelovanja OS RH u međunarodnim vojnim misijama.

Istraživanje stajališta *hrvatske javnosti* provedeno je na nacionalnom reprezentativnom uzorku građana Republike Hrvatske terenskom usmenom anketom od 22. veljače do 9. ožujka 2008. godine. Probabilistički izabrani, višestapno stratificirani uzorak činilo je 3420 odraslih stanovnika Republike Hrvatske.²

Istraživanje stajališta *časnika OS RH* provedeno je na probabilistički izabranom, višestapno stratificiranom uzorku od 596 časnika OS RH grupnim anketiranjem od 29. travnja do 13. lipnja 2008. godine. Osnovna stratifikacija provedena je prema grani OS RH, osobnom činu i spolu, uz osiguranje proporcionalne zastupljenosti pripadnika raznih ustrojbenih cjelina unutar tih kategorija.³

Prikupljeni podatci na osnovnoj su razini obrađeni deskriptivno, a podrobija analiza provedena je usporedbom stavova o istraživanom problemskom sklopu raznih podskupina ispitanika (uporabom hi-kvadrat testa) – u uzorku *javnosti* s obzirom na obilježja: spol, dob, stupanj naobrazbe, visinu mjesečnoga prihoda po članu kućanstva (socioekonomski status), političku (ideologijsku) orijentaciju, braniteljski status te stupanj urbaniziranosti mjesta; a u uzorku *časnika OS RH* s obzirom na spol, osobni čin i pripadnost grani OS RH.⁴

REZULTATI ISTRAŽIVANJA I RASPRAVA

Stajališta o sudjelovanju OS RH u međunarodnim vojnim misijama s obzirom na tip zapovjedništva (institucionalni okvir)

Od ispitanika u oba uzorka zatraženo je mišljenje o sudjelovanju OS RH u međunarodnim vojnim misijama u različitim institucionalnim okvirima (UN, NATO, savezničke koalicije izvan UN-a i/ili NATO-a).

Dobiveni rezultati (Tablica 1) pokazuju da sudjelovanje OS RH u međunarodnim vojnim misijama uživa potporu relativne većine građana kada je riječ o misijama pod zapovjedništvom UN-a (ukupno 46,9%, M = 2,49)⁵ i NATO-a (ukupno 43,9%, M = 2,45). Takvu potporu hrvatska javnost ne bi iskazala u slučaju sudjelovanja OS RH u misijama savezničkih koalicija izvan UN-a i/ili NATO-a – 49,1% ispitanika ("uopće" i/ili "uglavnom") ne bi odobrilo sudjelovanje u takvim misijama (M = 2,03), a potporu bi mu pružilo ukupno 26% ispitanika.

Biste li osobno odobrili sudjelovanje OS RH u sljedećim međunarodnim vojnim misijama:	Uopće ne bih	Uglavnom ne bih	Uglavnom bih	Potpuno bih	Ne znam, ne mogu ocijeniti
1. u sklopu misija pod zapovjedništvom UN-a	17,1	17,1	36,5	10,4	18,8
2. u sklopu misija pod zapovjedništvom NATO-a	18,5	18,3	33,2	10,7	19,3
3. u sklopu misija savezničkih koalicija izvan UN-a i/ili NATO-a	28,3	20,8	21,5	4,5	24,8

❶ **TABLICA 1**
Potpora sudjelovanju OS RH u međunarodnim vojnim misijama s obzirom na tip zapovjedništva (institucionalni okvir) – stajališta javnosti (%)

Potporu sudjelovanju OS RH u međunarodnim vojnim misijama pod zapovjedništvom UN-a u većoj mjeri iskazuju muškarci nego žene (62% prema 53,5%), ispitanici više/visoke naobrazbe u odnosu na ispitanike niže naobrazbe (65,6% u odnosu na 49,2%), ispitanici višega socioekonomskog statusa u odnosu na ispitanike nižega socioekonomskog statusa (63,5% u odnosu na 55,2%) te ispitanici iz naselja višega stupnja urbaniziranosti u odnosu na ispitanike iz naselja nižega stupnja urbaniziranosti (59,5% u odnosu na 54,1%). Potporu sudjelovanju OS RH u međunarodnim vojnim misijama pod zapovjedništvom NATO-a u većoj mjeri iskazuju muškarci nego žene (60,4% prema 48,4%), ispitanici više/visoke naobrazbe u odnosu na ispitanike niže naobrazbe (56,6% u odnosu na 48%), ispitanici koji svoju političku orijentaciju opisuju kao "desnu" u odnosu na "lijevo" orijentirane (59,2% u odnosu na 47,7%) te ispitanici koji imaju status branitelja u odnosu na ispitanike koji nemaju status branitelja (61,6% u odnosu na 53,2%). U odnosu na stajalište o sudjelovanju OS RH u sklopu misija savezničkih koalicija izvan UN-a i/ili NATO-a nisu utvrđene statistički značajne razlike između podskupina ispitanika u uzorku hrvatske javnosti.

Biste li osobno odobrili sudjelovanje OS RH u sljedećim međunarodnim vojnim misijama:	Uopće ne bih	Uglavnom ne bih	Uglavnom bih	Potpuno bih	Ne znam, ne mogu ocijeniti
1. u sklopu misija pod zapovjedništvom UN-a	2,5	5,1	49,6	37,3	5,5
2. u sklopu misija pod zapovjedništvom NATO-a	5,9	10,3	53,9	23,4	6,5
3. u sklopu misija savezničkih koalicija izvan UN-a i/ili NATO-a	34,8	29,4	18,6	5,6	11,6

❷ **TABLICA 2**
Potpora sudjelovanju OS RH u međunarodnim vojnim misijama s obzirom na tip zapovjedništva (institucionalni okvir) – stajališta časnika (%)

Kada je pak riječ o stajalištima časnika (Tablica 2), dobiveni rezultati pokazuju da sudjelovanje OS RH u međunarodnim vojnim misijama uživa potporu znatne većine kada je riječ o misijama pod zapovjedništvom UN-a (ukupno 86,9%, $M=3,29$)⁶ i NATO-a (ukupno 77,3%, $M=3,01$). Takvu potporu časnici ne iskazuju sudjelovanju OS RH u misijama savezničkih koalicija izvan UN-a i/ili NATO-a – gotovo dvije trećine časnika (64,21%) "uopće" i/ili "uglavnom" ne bi odobrilo sudjelovanje u takvim misijama ($M=1,94$), a potporu bi mu pružilo 24,2% časnika.

Pritom, potporu sudjelovanju OS RH u međunarodnim vojnim misijama pod zapovjedništvom UN-a u većoj mjeri

iskazuju viši časnici (95,4%) nego niži časnici (90,3%). Potporu sudjelovanju OS RH u međunarodnim vojnim misijama pod zapovjedništvom NATO-a u većoj mjeri iskazuju časnici HKoV (87,5%) u odnosu na časnike HRZ i PZO (72,4%), a takvo stajalište dijeli 79,2% časnika HRM. Časnici HKoV (33,5%) u odnosu na časnike HRZ i PZO (16,2%) također u većoj mjeri iskazuju potporu sudjelovanju OS RH u misijama savezničkih koalicija izvan UN-a i/ili NATO-a (takvo stajalište dijeli 20,8% časnika HRM).

Usporedba rezultata aktualnog istraživanja (2008. godine) s procjenama hrvatskih časnika prikupljenih istraživanjem provedenim 2001. godine⁷ otkriva podudarnosti u stajalištima. Naime, hrvatski časnici 2001. godine također su u znatno većoj mjeri odobravali sudjelovanje u međunarodnim misijama pod zapovjedništvom UN-a ("operacije održavanja mira pod zastavom UN-a" (83,5%), pa i "vojne borbene akcije pod zapovjedništvom UN-a" (66,4%)⁸) u odnosu na misije poput "vojnog nametanja rezolucija UN-a bez vrhovnoga zapovjedništva UN-a, npr. kao u Zaljevskom ratu", koje je odobralo tek 32,1% ispitanika (Smerić, 2005., 594-595).⁹

Treba spomenuti da su nalazi istraživanja stajališta europskih časnika, utvrđeni u sklopu istraživanja ERGOMAS-a (European Research Group on the Military and Society) 1991./92. godine (N=4659), pokazali da su časničke procjene geopolitičkoga položaja vlastite zemlje, kao i specifične nacionalne "tradicije" uporabe oružanih snaga, važni čimbenici koji umnogome utječu na procjenu zadaća oružanih snaga u međunarodnom kontekstu (Kuhlmann, 1994., 96-97). Tako je istraživanjem utvrđeno da postoji gotovo jednoglasna potpora vojnih časnika osam zemalja obuhvaćenih istraživanjem sudjelovanju u "operacijama održavanja mira pod zastavom UN-a". No konstatirano je da takva suglasnost slabi kada je riječ o misijama poput "vojnog nametanja rezolucija UN-a, bez vrhovnog zapovjedništva UN-a, npr. kao u Zaljevskom ratu" – časnici zemalja koje su bile uključene u operaciju *Pustinjska oluja* ovakav tip sudjelovanja prihvaćaju u osjetno većoj mjeri (UK 94%, Francuska 86%, Italija 78%) u odnosu na časnike iz zemalja koje u operaciji nisu sudjelovale (Njemačka 39%, Švicarska 33%).

Usporedba stajališta hrvatske javnosti i časnika OS RH prema ovom pitanju pokazuje sličnosti u prosudbama, pri čemu su stajališta časnika u odnosu na pojedine modele sudjelovanja jedinstvenija. Sudjelovanje OS RH u međunarodnim vojnim misijama uživa potporu relativne većine građana i znatne većine časnika kada je riječ o misijama pod zapovjedništvom (u institucionalnom okviru) UN-a i NATO-a. Takva potpora izostaje za sudjelovanje OS RH u misijama savezničkih koalicija izvan UN-a i/ili NATO-a – tek oko četvrtine

građana i četvrtina časnika pruža potporu sudjelovanju OS RH u misijama u takvom institucionalnom okviru, a istodobno gotovo polovica građana i gotovo dvije trećine časnika ne bi osobno odobrili sudjelovanje u takvim misijama.

Stajališta spram sudjelovanja OS RH u pojedinim tipovima misija u inozemstvu

U sklopu istraživanja ispitanicima je u oba uzorka na procjenu ponuđen popis od 15 tipova mogućih zadaća OS RH (vidi: Smerić, Mišetić i Rihtar, 2008.), a ovdje iznosimo utvrđena stajališta vezana uz djelovanje OS RH u misijama/zadaćama u međunarodnom kontekstu.

Navest ćemo popis mogućih zadaća OS RH. Molimo Vas navedite u kojoj biste mjeri Vi osobno odobrili provedbu svake od njih.	Uopće ne bih	Uglavnom ne bih	Uglavnom bih	Potpuno bih	Ne mogu ocijeniti, bez odgovora
1. Međunarodne operacije održavanja mira u suradnji s drugim državama	8,8	14,4	46,3	23,2	7,3
2. Međunarodne operacije nametanja mira (borbene operacije) u suradnji s drugim državama	21,2	23,1	30,5	14,2	10,9
3. Pružanje pomoći u slučaju katastrofa i nesreća u inozemstvu	2,8	6,4	38,1	47,7	5,0
4. Pružanje humanitarne pomoći i pomoći u razvoju u inozemstvu	3,3	9,0	36,9	45,3	5,5

TABLETA 3
Prihvaćenost tipova mogućih zadaća OS RH u inozemstvu – stajališta javnosti (%)

Rezultati pokazuju da sudjelovanje OS RH u humanitarnim operacijama u inozemstvu – pružanje pomoći u slučaju katastrofa i nesreća u inozemstvu (85,8%, M = 3,38), pružanje humanitarne pomoći i pomoći u razvoju (82,2%, M = 3,31)¹⁰ – uživa potporu znatne većine građana (Tablica 3). Kada je riječ o stajalištima hrvatske javnosti o mirovnim operacijama, utvrđeno je da više od dvije trećine građana pruža potporu sudjelovanju OS RH u međunarodnim operacijama održavanja mira (69,5%, M = 2,90). No ispitanici su podijeljeni prema sudjelovanju OS RH u međunarodnim operacijama nametanja mira (M = 2,42), koje bi odobrilo ukupno 44,7% građana, uz 44,3% građana koji takav angažman OS RH ne bi osobno odobrili.

Usporedba s rezultatima istraživanja "mišljenja o ulogama vojske" provedenog u zemljama EU-a 2000. godine (Eurobarometer 54.1 vidi: Manigart, 2001., 7; Manigart, 2003., 330) otkriva visok stupanj podudarnosti stajališta hrvatske i "prosječne" europske javnosti kada je riječ o razmjerno visokoj razini prihvaćenosti mirovnih i humanitarnih operacija – "pružanje pomoći u slučaju katastrofa/nesreća u drugim zemljama" kao bitnu vojnu zadaću/ulogu ističe 84%, a zadaću "održavanja ili ponovne uspostave mira u svijetu" 80% ispitanika.

U uzorku hrvatske javnosti u nešto većoj mjeri sklonost neprihvatanju (izraženijem neodobravanju) zadaće sudjelovanja

vanja u međunarodnim operacijama održavanja mira iskazuju ispitanici stariji od 50 godina u odnosu na ispitanike mlađe od 30 godina (11,6% u odnosu na 7,1%), ispitanici nižeg u odnosu na ispitanike srednjeg stupnja naobrazbe (12% u odnosu na 7,7%) te ispitanici koji svoju političku orijentaciju opisuju kao "lijevu" u odnosu na "desno" orijentirane (12,7% u odnosu na 6,3%). Sklonost neprihvatanju (neodobravanju) zadaće sudjelovanja u međunarodnim operacijama nametanja mira u nešto većoj mjeri iskazuju ispitanici do 30 godina života u odnosu na ispitanike starije od 50 godina (56,5% u odnosu na 47,1%), ispitanici višeg/visokoga stupnja naobrazbe u odnosu na ispitanike nižega stupnja naobrazbe (56,6% u odnosu na 43,8%), ispitanici višega u odnosu na ispitanike nižega socioekonomskog statusa (57% u odnosu na 44,1%). Prihvatanju (odobravanju) ove zadaće u većoj su mjeri skloni ispitanici koji svoju političku orijentaciju opisuju kao "desnu" u odnosu na "lijevo" orijentirane (57,2% u odnosu na 44,8%) te ispitanici iz naselja nižega u odnosu na one iz naselja višega stupnja urbaniziranosti (56% u odnosu na 47,7%).

Prihvatanju (naglašenijem odobravanju) zadaće pružanja pomoći u slučaju katastrofa i nesreća u inozemstvu u većoj su mjeri skloni muškarci nego žene (54% prema 46,9%), ispitanici od 31 do 50 godina života u odnosu na mlađe ispitanike (54,5% u odnosu na 44,9%), ispitanici višeg/visokoga u odnosu na ispitanike nižega i srednjega stupnja naobrazbe (55,3% u odnosu na 49,4%, odnosno 49,2%), ispitanici višega u odnosu na ispitanike srednjega socioekonomskog statusa (57,9% u odnosu na 48,9%), ispitanici sa statusom hrvatskoga branitelja u odnosu na ispitanike koji nemaju taj status (61,9% u odnosu na 48,3%) te ispitanici iz naselja višega u odnosu na one iz naselja nižega stupnja urbaniziranosti (52,2% u odnosu na 46,1%). Prihvatanju (naglašenijem odobravanju) zadaće pružanja humanitarne pomoći i pomoći u razvoju u inozemstvu u većoj su mjeri skloni ispitanici od 31 do 50 godina života u odnosu na mlađe ispitanike (52,9% u odnosu na 44,3%) te ispitanici višeg/visokoga u odnosu na ispitanike nižega stupnja naobrazbe (52,9% u odnosu na 46,5%).

U cjelini, dobiveni rezultati svjedoče o razmjerno visokoj razini potpore koju sudjelovanje OS RH u operacijama kao odgovor na krize u inozemstvu uživa u hrvatskoj javnosti. To se u prvome redu odnosi na humanitarne operacije i mirovne operacije održavanja mira. Oko sudjelovanja OS RH u operacijama nametanja mira (koje bi uključivalo i borbena djelovanja) javnost je podijeljena. Neizravno, utvrđena razina potpore obnašanju "novih" zadaća upućuje na dodatno proširenje podloge funkcionalne legitimacije OS RH u hrvatskoj javnosti, u odnosu na legitimaciju izgrađenu na osnovici vršenja "tradicionalne" zadaće oružanih snaga – zaštite i obrane državnoga teritorija.

Navest ćemo popis mogućih zadaća OS RH. Molimo Vas navedite u kojoj biste mjeri Vi osobno odobrili provedbu svake od njih.	Uopće ne bih	Uglavnom ne bih	Uglavnom bih	Potpuno bih	Ne mogu ocijeniti, bez odgovora
1. Međunarodne operacije održavanja mira u suradnji s drugim državama	4,2	8,7	53,7	31,4	2,0
2. Međunarodne operacije nametanja mira (borbene operacije) u suradnji s drugim državama	17,2	33	33,9	12,2	3,6
3. Pružanje pomoći u slučaju katastrofa i nesreća u inozemstvu	0,6	1,6	31,1	65,2	1,4
4. Pružanje humanitarne pomoći i pomoći u razvoju u inozemstvu	0,8	4,3	35,1	58	1,8

● **TABLICA 4**
Prihvaćenost tipova mogućih zadaća OS RH u inozemstvu – stajališta časnika (%)

Utvrđena stajališta časnika (Tablica 4) vezana uz prihvaćenost mogućih zadaća OS RH u inozemstvu pokazuju da visoku razinu potpore uživa sudjelovanje u humanitarnim operacijama – pružanje pomoći u slučaju katastrofa i nesreća u inozemstvu (ukupno 96,3%, M=3,63)¹¹ i pružanje humanitarne pomoći i pomoći u razvoju u inozemstvu (ukupno 93,1%, M=3,53), kao i sudjelovanje u međunarodnim mirovnim operacijama održavanja mira (ukupno 85,1%, M=3,15). U odnosu na sudjelovanje OS RH u međunarodnim operacijama nametanja mira (M=2,43) časnici su podijeljeni – odobrilo bi ga 46,1% časnika, uz 50,2% časnika koji takav angažman OS RH ne bi osobno odobrili.

Analizom rezultata u odnosu na osobni čin časnika utvrđeno je da su prihvaćanju (odobravanju) zadaće sudjelovanja u međunarodnim operacijama nametanja mira u suradnji s drugim državama u većoj mjeri skloni viši časnici u odnosu na niže časnike (54,7% u odnosu na 44,3%). U odnosu na pripadnost časnika grani OS RH, utvrđeno je da su prihvaćanju (odobravanju) zadaće sudjelovanja u međunarodnim operacijama održavanja mira u nešto većoj mjeri skloni časnici HKoV (89,8%) u odnosu na časnike HRZ i PZO (78,9%) (takvo stajalište dijeli 87,1% časnika HRM). Također, časnici HKoV (53,2%) u odnosu na časnike HRZ i PZO (38,7%) u većoj su mjeri skloni prihvaćanju (odobravanju) zadaće sudjelovanja u međunarodnim operacijama nametanja mira (takvo stajalište dijeli 41,2% časnika HRM).

Usporedba rezultata dobivenih aktualnim istraživanjem stajališta časnika 2008. godine s procjenama hrvatskih časnika, prikupljenih ranije spomenutim istraživanjem Instituta Pilar provedenim 2001. godine, otkriva niz sličnosti, upućujući na zaključak o razmjerno visokom stupnju stabilnosti/kontinuitetu procjena prihvatljivosti pojedinih zadaća.¹² Naime, hrvatski časnici su i 2001. godine iskazali odobravanje sudjelovanja OS RH u humanitarnim operacijama – pružanje pomoći u slučaju katastrofa i nesreća u inozemstvu (ukupno 94%) i pružanje humanitarne pomoći i pomoći u razvoju u inozem-

stvu (ukupno 89,9%), kao i sudjelovanju u međunarodnim mirovnim operacijama održavanja mira u suradnji s drugim državama (ukupno 84,7%). U odnosu na sudjelovanje OS RH u međunarodnim operacijama nametanja mira ("vojne borbene akcije pod vrhovnim zapovjedništvom UN-a") razina potpore bila je niža – 66,4% časnika navelo je da bi osobno odobrili takav angažman OS RH, uz 32,8% časnika koji su naveli da ga ne bi osobno odobrili (Smerić, 2005., 594-595).

Nalazi istraživanja stajališta europskih časnika, utvrđeni u sklopu spominjanog istraživanja ERGOMAS-a 1991./92. godine, pokazali su da časnici iz zemalja obuhvaćenih istraživanjem, kada je riječ o razini prihvaćenosti humanitarnih operacija kao dijela "budućih zadaća oružanih snaga" (npr. "pomoć u slučaju nesreća u inozemstvu", "pružanje humanitarne pomoći u inozemstvu"), uz određena odstupanja u stajalištima ispitanika pojedinih nacionalnih uzoraka, iskazuju razinu prihvaćanja ovoga tipa operacija sličnu onoj koju iskazuju i hrvatski časnici (između 75% i 95% časnika takve bi zadaće osobno odobrili). Pritom je konstatirano i da su europski časnici skloniji prihvaćanju onih "novih", "nevojnih" zadaća za koje drže da ih javnost pozitivno vrednuje (Kuhlmann, 1994., 95-98).

Usporedba stajališta hrvatske javnosti i časnika OS RH o (mogućim) zadaćama OS RH u inozemstvu pokazuje visoku razinu podudarnosti u odnosu na prihvaćenost pojedinih zadaća. Tako, sudjelovanje u humanitarnim operacijama te mirovnim operacijama održavanja mira uživa visok stupanj potpore u oba uzorka. Podudarnost stajališta utvrđena je i u odnosu na sudjelovanje OS RH u operacijama nametanja mira – i javnost i časnici OS RH podijeljeni su u svojim stajalištima/prihvaćanju sudjelovanja u ovakvom tipu operacija.

Procjene uspješnosti dosadašnjega sudjelovanja OS RH u međunarodnim vojnim misijama

Od ispitanika u oba uzorka zatraženo je iznošenje procjene uspješnosti dosadašnjega sudjelovanja OS RH u međunarodnim vojnim misijama (Tablica 5).

➔ TABLICA 5
Procjene uspješnosti dosadašnjeg sudjelovanja OS RH u međunarodnim vojnim misijama (%)

Kako biste u cjelini ocijenili uspješnost dosadašnjega sudjelovanja OS RH u međunarodnim vojnim misijama?	Javnost	Časnici
Vrlo neuspješno	2,7	8,5
Uglavnom neuspješno	4,2	4,8
Ni uspješno, ni neuspješno	22,8	4,2
Uglavnom uspješno	38,7	39,0
Vrlo uspješno	15,5	39,7
Ne znam, ne mogu procijeniti	15,9	3,5
Bez odgovora	0,3	0,3

Natpolovična većina građana ocjenjuje dosadašnje sudjelovanje OS RH u međunarodnim vojnim misijama ("uglavnom" i/ili "vrlo") uspješnim (ukupno 54,2%), a tek ga manji broj drži ("uglavnom" i/ili "vrlo") neuspješnim (ukupno 6,9%).

Povoljniju ocjenu dosadašnjega sudjelovanja OS RH u međunarodnim vojnim misijama u statistički značajnoj mjeri iznose muškarci u odnosu na žene (67,6% u odnosu na 61,6%) – veći broj žena u odnosu na muškarce iznosi ocjenu "ni uspješno, ni neuspješno (sudjelovanje)" (32,1% u odnosu na 22,4%), ispitanici stariji od 50 godina u odnosu na ispitanike mlađe od 30 godina (68,5% u odnosu na 54%), ispitanici koji svoju političku orijentaciju opisuju kao "desnu" u odnosu na "centristički" orijentirane (73% u odnosu na 62,3%), ispitanici koji imaju status branitelja u odnosu na ispitanike koji nemaju status branitelja (71,4% u odnosu na 63,4%) te ispitanici iz naselja nižega stupnja urbaniziranosti u odnosu na ispitanike iz naselja višega stupnja urbaniziranosti (69,3% u odnosu na 62,3%).

Više od tri četvrtine časnika ocjenjuje dosadašnje sudjelovanje OS RH u međunarodnim vojnim misijama ("uglavnom" i/ili "vrlo") uspješnim (ukupno 78,7%), a tek ga manji broj drži ("uglavnom" i/ili "vrlo") neuspješnim (ukupno 13,3%). Nepovoljniju ocjenu dosadašnjega sudjelovanja OS RH u međunarodnim vojnim misijama u većoj mjeri iznose časnici (15,2%) nego časnice (3%). Također, nepovoljniju ocjenu dosadašnjega sudjelovanja OS RH u međunarodnim vojnim misijama u većoj mjeri iznose viši časnici (22,6%) u odnosu na niže časnice (9,3%). Povoljniju ocjenu dosadašnjega sudjelovanja OS RH u međunarodnim vojnim misijama u većoj mjeri iznose časnici HKoV (84,4%) u odnosu na časnike HRZ i PZO (77,5%), a takvo stajalište dijeli 77,9% časnika HRM.

Usporedba stajališta hrvatske javnosti sa stajalištima časnika u odnosu na ovo pitanje pokazuje da je dosadašnje sudjelovanje OS RH u međunarodnim vojnim misijama procijenjeno kao ("uglavnom" i/ili "vrlo") uspješno – takvu procjenu iznosi natpolovična većina građana i više od tri četvrtine časnika. Pritom više od petine građana sudjelovanje procjenjuje "ni uspješnim, ni neuspješnim", u odnosu na tek 4,2% časnika koji dijele ovo stajalište. Iako su časničke procjene uspješnosti sudjelovanja povoljnije, oni su istodobno i nešto kritičniji – udio časnika koji sudjelovanje drže ("uglavnom" i/ili "vrlo") neuspješnim (u uzorku časnika OS RH) gotovo je dvostruko veći u odnosu na udio građana (u uzorku hrvatske javnosti) koji iznose identično mišljenje.

ZAKLJUČAK

1. Rezultati provedenog istraživanja stajališta hrvatske javnosti i časnika OS RH pokazuju da sudjelovanje OS RH u međunarodnim vojnim misijama uživa potporu relativne većine građana kada je riječ o misijama pod zapovjedništvom (u insti-

tucionalnom okviru) UN-a (ukupno 46,9% ispitanika) i NATO-a (ukupno 43,9% ispitanika). Takvu potporu hrvatska javnost ne iskazuje sudjelovanju OS RH u misijama savezničkih koalicija izvan UN-a i/ili NATO-a – 49,1% građana ("uopće" i/ili "uglavnom") ne bi odobrilo sudjelovanje u takvim misijama, a potporu bi mu pružilo 26% građana. Sudjelovanje OS RH u međunarodnim vojnim misijama uživa potporu znatne većine časnika kada je riječ o misijama pod zapovjedništvom UN-a (86,9%) i NATO-a (77,3%). Slično stajalištima hrvatske javnosti, potporu časnici ne iskazuju sudjelovanju OS RH u misijama savezničkih koalicija izvan UN-a i/ili NATO-a – gotovo dvije trećine časnika (64,21%) "uopće" i/ili "uglavnom" ne bi odobrilo sudjelovanje u takvim misijama, a potporu bi mu pružilo 24,2% časnika.

2. Kada je pak riječ o tipu misija i zadaća OS RH vezanim uz djelovanje u međunarodnom kontekstu, hrvatska javnost pruža znatnu potporu sudjelovanju u neborbenim humanitarnim i mirovnim operacijama – pružanje pomoći u slučaju katastrofa i nesreća u inozemstvu (85,8%), pružanje humanitarne pomoći i pomoći u razvoju u inozemstvu (82,2%) te međunarodne operacije održavanja mira (69,5%). Oko sudjelovanja OS RH u međunarodnim operacijama nametanja mira (borbenim operacijama) javnost je podijeljena – 44,7% građana prihvaća ga, u odnosu na 44,3% građana koji se takvom potencijalnom angažiranju OS RH protive. I utvrđene procjene časnika OS RH pokazuju da visoku razinu potpore uživa sudjelovanje u humanitarnim operacijama – pružanje pomoći u slučaju katastrofa i nesreća u inozemstvu (ukupno 96,3%) i pružanje humanitarne pomoći i pomoći u razvoju u inozemstvu (ukupno 93,1%), kao i sudjelovanje u međunarodnim mirovnim operacijama održavanja mira (ukupno 85,1%). Slično raspoloženju hrvatske javnosti u odnosu na sudjelovanje OS RH u međunarodnim operacijama nametanja mira, časnici su podijeljeni u procjenama – odobrilo bi ga 46,1% časnika, uz ukupno 50,2% časnika koji takav angažman OS RH ne bi osobno odobrili.

3. Dosadašnje sudjelovanje OS RH u međunarodnim vojnim misijama natpolovična većina građana procjenjuje uspješnim (54,2%), a tek ga manji broj drži neuspješnim (6,9%) uz više od petine građana (22,8%) koji sudjelovanje procjenjuju "ni uspješnim, ni neuspješnim". Istodobno, više od tri četvrtine časnika ocjenjuje dosadašnje sudjelovanje OS RH u međunarodnim vojnim misijama uspješnim (78,7%), uz 13,3% onih koji ga drže neuspješnim.

Promatrani u cjelini, rezultati istraživanja stajališta o sudjelovanju OS RH u vojnim misijama u međunarodnom kon-

tekstu pokazuju da hrvatska javnost pruža razmjerno najviši stupanj potpore sudjelovanju OS RH u neborbenim misijama pod zapovjedništvom UN-a i/ili NATO-a, a dosadašnje sudjelovanje u misijama takva tipa pretežno ocjenjuje uspješnim. Stajališta časnika OS RH o istraživanim temama nešto su konzistentnija u temeljnim orijentacijama, no istodobno i uvelike slična stajalištima hrvatske javnosti. Na važnost utvrđene podudarnosti upućuju rezultati provedenih istraživanja (Avant i Lebovic, 2000.; Kuhlmann, 1994.), koji pokazuju da, osim djelovanja "internih" (vojnih unutarorganizacionih) čimbenika, na doživljaj misija u časnika značajno utječe prepoznavanje stupnja potpore koju javnost pruža pojedinom tipu misija – časnici raspoloženje javnosti uzimaju kao jedan od orijentira oblikovanja vlastitih procjena. Neizravno, nalaz sličnosti u stajalištima hrvatske javnosti i časnika OS RH ide u prilog pretpostavci o razmjerno visokoj razini legitimnosti (dosadašnjeg) međunarodnog angažmana OS RH.

BILJEŠKE

¹ Naručitelj projekta jest Ministarstvo obrane Republike Hrvatske (MORH) – Institut za istraživanje i razvoj obrambenih sustava (IROS), a projekt provodi Institut društvenih znanosti Ivo Pilar.

² Teritorijalni plan uzorka temeljio se na administrativnoj podjeli na županije te podjeli na razmjerno homogene regije, izdvojene faktorskom i klusterskom analizom više od 30 relevantnih demografskih pokazatelja iz popisa stanovništva. Izbor jedinica (naselja) unutar regija i županija proveden je metodom slučajnog izbora bez povrata, pri čemu je svaka jedinica imala vjerojatnost izbora proporcionalnu broju stanovnika s kojim sudjeluje u nadređenoj stratifikacijskoj jedinici uzorka. Adrese kućanstava u kojima je provedeno anketiranje izabrane su sistematski s popisa adresa na pojedinoj lokaciji, a izbor ispitanika unutar kućanstava proveden je metodom Trolldahla i Cartera. Realizirani je uzorak obuhvatio ispitanike iz 135 naselja, odnosno sa 221 lokacije (*sample points*). Na nacionalnoj razini veličina realiziranog uzorka dopušta procjenu populacijskih parametara s teorijskom pogreškom koja ne prelazi 2,2%, uz stupanj rizika u zaključivanju manjem od 5%. Tijekom provedbe istraživanja ukupno se kontaktiralo sa 4842 osobe, od kojih su 1642 osobe (33,9%) odbile anketiranje. Mogući nepovoljni učinci autoselekcije ispitanika, nastali zbog odbijanja ankete, korigirani su odgovarajućim postupkom ponderiranja rezultata.

³ Realizirani uzorak časnika dopušta procjenu populacijskih parametara s teorijskom pogreškom koja ne prelazi 2,2% uz stupanj rizika u zaključivanju manjem od 5%. Zbog potreba analiza koje uključuju usporedbe odgovora prema spolu časnika, osobnom činu i pripadnosti grani OS RH, neke su kategorije u planiranju uzorka (s obzirom na njegovu veličinu) nužno nadzastupljene (žene, pripadnici HRM i HRZ/PZO). Ponderiranjem rezultata prema stvarnim omjerima svih spomenutih kategorija u strukturi OS RH (prema aktualnim podacima MORH-a) postignuto je to da uzorak vjerno odražava stratificiranost populacije časnika. Terenski dio istraživanja pro-

veli su vojni psiholozi grupnim anketiranjem, pri čemu je, nakon dobivenih uputa, svaki časnik samostalno i anonimno ispunjavao upitnik (vidi Smerić, Mišetić, Franc, Ivičić i Rihtar, 2008.).

⁴ U tekstu se navode samo statistički značajne razlike procjena različitih podskupina ispitanika na razini $p \leq .001$. Prije provođenja testiranja značajnosti razlika provedena su odgovarajuća sažimanja originalnih kategorija odgovora, pri čemu su izostavljeni odgovori onih sudionika koji na pojedino pitanje nisu odgovorili ili su odgovorili s *ne znam, ne mogu procijeniti*.

⁵ Prosječne vrijednosti procjena na ljestvici od 1, "uopće ne bih odobrio/-la", do 4, "potpuno bih odobrio/-la".

⁶ Prosječne vrijednosti procjena na ljestvici od 1, "uopće ne bih odobrio/-la", do 4, "potpuno bih odobrio/-la".

⁷ Istraživanje Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar, uz organizacijsku potporu Sektora za odnose s javnošću i informiranje MORH-a, provedeno je anketnim ispitivanjem po skupinama od travnja do studenog 2001. godine. Prigodni uzorak činilo je 268 viših i nižih časnika (od brigadira do poručnika) svih triju grana OS RH – polaznika Temeljne časničke škole, Više časničke škole, Zapovjedno-stožerne škole te Škole stranih jezika u sklopu Hrvatskog vojnog učilišta u Zagrebu i Splitu.

⁸ Napominjemo da u ovome istraživanju ispitanicima na procjenu nije bila ponuđena opcija "pod zapovjedništvom NATO-a".

⁹ Interpretaciji usporedbe ovih nalaza treba pristupiti oprezno zbog razlika u metodi odabira uzorka.

¹⁰ Prosječna vrijednost odgovora na ljestvici od 1, "uopće ne bih odobrio", do 4, "potpuno bih odobrio".

¹¹ Prosječna vrijednost odgovora na ljestvici od 1, "uopće ne bih odobrio", do 4, "potpuno bih odobrio".

¹² Interpretaciji usporedbe ovih nalaza treba pristupiti oprezno zbog razlika u metodi odabira uzorka.

LITERATURA

Avant, D. i Lebovic, J. (2000.), U.S. Military Attitudes toward Post-Cold War Missions. *Armed Forces and Society*, 27 (1): 37-56.

DPR (2006.), *Dugoročni plan razvoja OS RH 2006.-2015.* Zagreb: MORH.

Kuhlmann, J. (1994.), What Do European Officers Think about Future Threats, Security and Missions of the Armed Forces? *Current Sociology*, 42 (3): 87-101.

Manigart, P. (2001.), *Public Opinion and European Defense*. Paper presented at the International Symposium on "Public Opinion and European Defense", Brussels, 3-4 April.

Manigart, P. (2003.), Restructuring of the Armed Forces. U: Caforio, G. (ur.), *Handbook of the Sociology of the Military* (str. 323-343), New York: Kluwer Academic – Plenum Publishers.

Smerić, T. (2005.), *Sparta usred Babilona? Sociološki aspekti vojne profesije*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 18 (2009),
BR. 3 (101),
STR. 355-369

MATIKA, D.:
SUDJELOVANJE OS RH...

Smerić, T., Mišetić, A. i Rihtar, S. (2008.), *Stavovi hrvatske javnosti spram Hrvatske vojske (istraživačko izvješće)*. Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar.

Smerić, T., Mišetić, A., Franc, R., Ivičić, I. i Rihtar, S. (2008.), *Stavovi časnika OSRH/Hrvatski nacionalni identitet i identitet Hrvatske vojske – anketa među časnicima (istraživačko izvješće)*. Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar.

SMOS (2009.), *Sudjelovanje pripadnika OS RH u mirovnim operacijama UN-a i EU-a*. Ministarstvo obrane RH – Služba za međunarodnu obrambenu suradnju, http://www.morh.hr/smos/un_misije.asp (10. 2. 2009.)

SPO (2005.), *Strateški pregled obrane*. Zagreb: MORH.

Participation of the Armed Forces of the Republic of Croatia in International Military Missions – Attitudes of the Croatian Public and Officers of the Croatian Armed Forces

Dario MATIKA

Institute for Research and Development of Defence Systems
of the Ministry of Defence of the Republic of Croatia, Zagreb

The paper presents and analyses the comparative results of a questionnaire on attitudes of the Croatian public and officers regarding the participation of the Armed Forces of the Republic of Croatia in international military missions in 2008. The results show that participation of the Croatian Armed Forces in international military missions is supported by the relative majority of citizens when the missions concerned are within the institutional framework of the UN and NATO, while such support would not be given to participation in allied coalition operations that are not UN or NATO based. Participation of Croatian Armed Forces in international missions under the command of the UN or/and NATO is supported by a great number of officers, and similarly to public attitude, almost two thirds of the officers would not approve participation in allied coalition operations that are not UN and/or NATO based. With regard to the type of missions and tasks of the Croatian Armed Forces in an international context, the public offers considerable support for taking part in non-combat humanitarian and peacekeeping operations, while it is divided on the issue of participating in peace enforcement operations. A high level of support for participating in humanitarian operations is also expressed by the officers while, similarly to the public, attitudes are divided with regard to the issue of peace enforcement operations. So far, participation of the Croatian Armed Forces in international missions is considered to have been successful by over fifty percent of the citizens, and more than three quarters of the officers. On the whole, the results

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 18 (2009),
BR. 3 (101),
STR. 355-369

MATIKA, D.:
SUDJELOVANJE OS RH...

of the research indicate a relatively high level of agreement in attitudes of the Croatian public and officers regarding participation of the Croatian Armed Forces in international military missions.

Key words: Armed Forces of the Republic of Croatia, international military missions, the public, Croatian Armed Forces officers

Teilnahme kroatischer Truppen an internationalen Militärmissionen – Die kroatische öffentliche Meinung und die Einstellung von Offizieren der kroatischen Streitkräfte

Dario MATIKA

Institut des Verteidigungsministeriums der Republik Kroatien für Erforschung und Entwicklung von Verteidigungssystemen, Zagreb

Die vorliegende Arbeit präsentiert und analysiert die Resultate zweier Umfragen über die Beteiligung kroatischer Truppen an internationalen Militärmissionen, die 2008 unter kroatischen Bürgern sowie unter Offizieren der Kroatischen Streitkräfte durchgeführt wurden. Wie aus den Umfrageergebnissen hervorgeht, wird die Teilnahme kroatischer Truppen an internationalen Militärmissionen von der relativen Mehrheit der Bürger begrüßt, sofern es sich um Aufträge handelt, die im institutionellen Rahmen von UN und NATO vergeben werden; anders wäre es jedoch im Falle von Militäreinsätzen außerhalb von UN und/oder NATO. Kroatische Militäreinsätze unter dem Kommando der UN oder der NATO werden von der überwiegenden Mehrheit der kroatischen Offiziere ebenfalls begrüßt, jedoch sprechen sich – ähnlich den befragten Bürgern – fast zwei Drittel der Offiziere gegen kroatische Militäraktionen außerhalb von UN und/oder NATO aus. Hinsichtlich der Bestimmung der Missionen und der damit verbundenen Aufgabenstellungen werden in der Öffentlichkeit nachdrücklich kampflöse, humanitäre und Friedensoperationen befürwortet, während im Hinblick auf Operationen, in denen Kriegsparteien der Frieden aufgezwungen wird, die Meinungen auseinandergehen. Ähnlicher Meinung sind auch die Offiziere. Der bisherige Einsatz kroatischer Truppen bei internationalen Militärmissionen wird von über 50% der Bürger und mehr als 75% der kroatischen Offiziere als erfolgreich bewertet. Insgesamt betrachtet, verweisen die Umfrageergebnisse auf eine relativ hohe Übereinstimmung zwischen der öffentlichen Meinung und den Ansichten kroatischer Offiziere.

Schlüsselbegriffe: Streitkräfte der Republik Kroatien, internationale Militärmissionen, Öffentlichkeit, Offiziere der kroatischen Streitkräfte